

Ristimise kolm kuju

Arne Hiob,
teoloogiadoktor

Ristija Johannes ja Jeesuse ristimine

1.

Neil päeval sündis, et Jeesus tuli Naatsaretist Galileamaalt ja Johannes ristas ta Jordanis. Ja veest välja tulnud, nägi ta kohe taevast avanevat ning Vaimu kui tuvi laskuvat tema peale. Ja taevast kostis hääl: «Sina oled mu armas Poeg, sinust on mul hea meel!» (Mk 1:9–11).

Kristliku ristimise eelkäijaks on Jeesuse ristimine Ristija Johannese poolt. See erines teistest Johannese toimetatud ristimistest, sest siin astus mängu Vaim. Johannes ristas nn meeleparandusristimist ja tõotas, et peagi tuleb keegi, kes ristib Püha Vaimu ja tulega, s.t teostab lõpuaegse kohtu (Mt 3:11; Lk 3:16; Mk 1:8). See juhtuski Jeesuse ristimisel: tulevane Vaimuga ristija võttis siin ise vastu Vaimu. Erinevalt Johannesest ta kuulutas, et jumalariik on lähedal ning kohus on juba alanud.

Jeesuse ristimine Johannese poolt (Mk 1:9–11; Lk 3:21–22; Mt 3:13–17; Jh 1:29–34) tundus algkogudusele piinlikuna. Markuse evangeelium räägib sellest seetõttu, ning rõhutab hoopis Jeesuse palvet, mis tõi kaasa taevaste avanemise. Johannese evangeelium ei räägi üldse Jeesuse ristimisest – Ristija Johannese ülesandeks on seal üksnes Vaimu-kandja identifitseerimine: «Tema ongi see...»

Pikema selgituse esitab Matteuse evangeelium, edastades diskussiooni Jeesuse ja Johannese vahel. Viimane soovinuks, et pigem ristitaks teda, sest prohvetliku vaistuga tunneb ta ära, et Jeesus on too vägevam, kelle tulekut ta oli ette kuulutanud. Matteuse evangeelium teatab ka, miks Jeesuse ristimine oli vajalik – selleks, et täita «kõike õigust», s.t kogu käsku või seadust. Täites kõike õigust on Jeesus õige, mitte patune: Johannese evangeeliumi järgi tuleb ta küll pattudega koormatult Johannese juurde, kuid need on maailma patud, mida kannab Jumala Tall.

Algkristlaste ebakindlus paistab ka viisist, kuidas kirjeldatakse Jeesusele antud kutsumisnägemust (Vaimust, tuvist ja Jumala häälest). Markuse ja Matteuse evangeeliumi järgi oli see Jeesuse subjektiivne visioon – s.t ainult temale antud Jumala ilmutus. Matteuse evangeeliumis esineb juba objektiivse sündmusena taevaste avanemine – objektiivsust rõhutab taevast kostev hääl, mis nimetab Jeesust kolmandas isikus. Luuka evangeelium kirjeldab kõigile tajutavana ka juba Vaimu tulekut – sündmuse objektiivsust toonitab tuvi kehaline kuju (nii ainult Lk). Johannese evangeeliumi järgi tunnustab Vaimu laskumisest Jeesusele ainult objektiivne kõrvaltäht – Ristija Johannes (kuigi nägemus võis olla temale antud subjektiivne ilmutus).

Kogu kirjelduse puhul võisid kaasa mängida mitmed Vana Testamendi kohad: Hesekieli kutsumine, kus taevad avanesid ja prohvet nägi Jumala nägemusi ning põhja poolt tulevat marutuult koos suure pilve ja lõõmava tulega (Hs 1:1,4); Sauli võidmine kuningaks, kus Vaim tuli võimsasti ta peale ning ta hakkas rääkima prohvetlikult (1Sm 10:1,6,10). Või kuulutus, et Iisai poja peal on Issanda Vaim (Js 11:2, vrd 61:1).

Tuvi oli ohvriloom ja hingelind: rabid võrdlesid ka Jumala Vaimu «haudumist» loomisel kaosevete kohal (1Ms 1:2) vahel tuvi, vahel mõne muu linnuga (see meenutab ka soomeugrilaste loomislugu). Hiljem võrreldi Jumala ja tema Vaimu häält templis kudrutavate tuvidega. Tuvil oli oma roll ka veeuputusloos: kui ristimise eeltähenduseks pidada veeuputust (1Pt 3:20j), siis võib Jeesuse ristimisele ilmunud tuvi kujutleda Noa

poolt välja lastud tuvina, kes ei tulnud enam tagasi, vaid maandus nüüd viimaks Jumala Poja peale (vrd 1Ms 8:8–12). Võib-olla taheti Püha Vaimu langemist võrrelda ka tuvi vagurusega: «Olge siis arukad nagu maod ja tasased nagu tuvid» (Mt 10:16). Või nagu juhtus Eelijaga, et Jumal ei ilmunud talle tormituules ega maavärisemises, kuid siis tuli «vaikne, tasane sahin» (tuvi tiibade heli?) ja seal oli Issand (1Kn 19:12j).

Kogu jutustuse sihiks on välja tuua taevane hääl, mis tunnistab Jeesuse Jumala Pojaks. See sarnaneb prohvetikutsumisega: «Vaata, see on mu sulane, kellesse ma olen kiindunud, mu valitu, kellest mu hingel on hea meel. Ma olen pannud oma Vaimu tema peale» (Js 42:1). Nii hüüdis Jumal ka Iisraeli kuninga ametissepanekul: «Sina oled mu Poeg, täna ma sünnitasin sinu.» (Ps 2:7) Ristimisega astub Jeesus Jumala Poja ametisse ja talle kingitakse Vaim. Kõige täpsemini väljendab seda varaseim Markuse evangeeliumi tekst, kus öeldakse, et Vaim asus Jeesuse «sisse» – alles Matteus, Luukas ja Johannes, kes kalduvad objektiivsema kirjelduse suunas, ütlevad et Vaim asus tema «peale». Jeesus on seega tõelises mõttes Vaimu kandja, Püha Vaimu tempel, kelles inkarneerus Jumala Vaim!

Seega võib öelda, et ristimise kaudu adopteerib Jumal Jeesuse oma Pojaks. See väide võib tunduda tõsivagadele dogmaatikutele muidugi hirmutav, sest nii jääb mulje, nagu ei olekski Jeesus Jumala igavene Poeg. Kuid see on vale mulje, sest nagu ütleb **Eduard Schweizer**: meie moodsa aja küsimust, kes siis Jeesus oli enne ristimist või koguni enne sündi, siin veel ei esitata. Jeesuse-aegne juut võinuks vastata, et kindlasti on Jeesus igavikust alates Jumala Poeg, sest Jumala juures on ammu tegelikkus see, mis inimlaste juures avaneb tegelikkusena alles teatavast hetkest (1975:17j).

Mida tähendab Jeesuse Jumala Pojaks olemine? See tähendab Jumala tundmist: «Keegi muu ei tunne Poega kui vaid Isa, ega ükski tunne Isa kui vaid Poeg ja see, kellele Poeg seda iganes tahab ilmutada.» (Mt 11:27) Neid, kes Jeesuse ilmutuse vahendusel hakkavad Isa tundma, nimetatakse Uues Testamendis samuti Jumala poegadeks – mida on valesti tõlgitud «lasteks» (Mt 5:9,45; Lk 6:35, 20:36; Rm 8:14, 9:26; 2Kr 6:18; Gl 3:26, 4:6j).

See, mis eristab Jeesust teistest Jumala poegadest (nendeks nimetati ka Iisraeli kuningaid, iisraellasi üldse), pole tema Pojaks-olemise igavesus – ka teiste poegade kohta saab öelda, et varemalt oli nende jumalapojaks olek varjatud Jumalas. Ristimisjutustuse põhjal teeb Jeesuse Pojaks-olemise eriliseks tõik, et tema ristimise kaudu avati taas kaua suletud taevast, Jumala hääl kõlas jälle maailmas ja Püha Vaim toimus jällegi inimeste juures – ning et kõik see, mida oli Vanas Testamendis ette kuulutatud, oli nüüd võimsalt täidetud Jeesuses.

Jeesuse erilisust rõhutab ka väljend «Sina oled mu *armas* Poeg». Sõna «armas» on kreekakeelses Vanas Testamendis (Septuagintas) sageli tõlgitud *monogenes*, mis tähendab «ainus, ainusündinud» (Salumaa 2001:80). Nii nagu Iisak oli Aabrahami armas ja ainusündinud poeg (1Ms 22:2,12,16), viitab see väljend, et ka Jeesus on Jumala ainusündinud Poeg – mida eriti rõhutab Johannese evangeelium, kõneldes Isa süles oleva ainusündnud Poja ilmutusest Kristuses (Jh 1:14–18).

Jeesuse ristimise puhul on seega viimaks tegemist kolmainu Jumala ilmutusega: *Isa* hääl kõlab taevast ja *Püha Vaim* laskub nagu tuvi Jeesuse kui Jumala *Poja* peale. Jeesuse kohta, kes alustas nüüd teadlikult Poja teed maa peal, ütleb ka Paulus, et alles pärast ülestõusmist ülendati ta Jumala Pojaks «väes» (Rm 1:3–4) – maises elus tuli «väetil» Jeesusel läbida veel ristitee.

Võib arvata, et Jeesus ka teadvustas oma Jumala Pojaks olemist alles aegamisi. Sõimes olev imik seda vaevalt teadis! Nagu ütleb Ralf Luther: «Vististi ta ootas alguses nagu paljud teisedki igatsusega Lunastaja tulekut. Vististi ta ei mõtelnud alguses, et tema võiks olla see. Seni ajani kui temas tõusis küsimus, mille eest ta arvatavasti ehmudes tagasi pörkas: kas viimaks tema võib olla see.» (1992: 69)

Ristimine on Jeesuse kutsumishetk, mil talle antakse selgus, et ta on Jumala Poeg. Pole ime, et see vägev elamus paiskas ta 40 päevaks kõrbesse kiusatuste kätte. Teise loomisloo järgi oli maailm alguses olnud kõrb (1Ms 2:4jj), kuhu oli meelearanduse tõttu tagasi pöördunud Ristija Johannes. Ka Jeesusel tuleb Vaimust aetuna suunduda kõrbe ja alustada koos pattulangenud inimkonnaga päris algusest.

PILT

Jeesuse ristimine Ristija Johannese poolt. Andrea Verocchio maalil (15. saj) on näha sündmuse objektiivsust toonitavat tui, kes Luuka evangeeliumi kohaselt annab tunnistust Vaimu tulekust. Repro

Kristlik ristimine kolmainu Jumala nimesse

2.

Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni. (Mt 28:18–20)

Kristliku ristimise algus on peitunud hämarusse. Seda eeldatakse kõikjal Uues Testamendis, ent varaseima aja kirjeldajad – Paulus (Rm 6:3; 1Kr 1:13,15, 6:11, 10:2) ja Luukas (Ap 2:38, 8:16, 10:48) – tunnevad ainult ristimist Jeesuse (Issanda), mitte kolmainu Jumala nimesse. Pole ka ime, sest alates ristimisest Ristija Johannese poolt oli Jeesus Vaimu-kandja, kes pidi ka ise ristima Püha Vaimu ja tulega.

On teateid, et juba maine Jeesus olevat ristinud (Jh 3:22jj, 4:1), mida peetakse aga ebakindlaks. Jeesuse väidet: «Tuld olen ma tulnud viskama maa peale, ja mida muud ma tahaksin, kui et see oleks juba süttinud» (Lk 12:49) tõlgendasid kirikuisad ettekuulutuseks Püha Vaimu langemise kohta esimesel nelipühäl. Siis tulidki Vaim, tuul ja tuli kohisemisega (vrd tui tiibade sahin?) taevast (vrd Hs 1:1,4), millele järgnes ristimine (Ap 2:2jj,38jj).

Koos Vaimuga tuli aga ka Isa paremale käele (piiramatusse Jumala sfääri) ülendatud Jeesus, sest Poeg on lahutamatu Vaimust (ja Isast). Nii ütleb näiteks Paulus Kristuse kohta: «Issand on Vaim» (2Kr 3:17) – ja nõnda toimubki kristlik ristimine, erinevalt Johannese omast, kõikjal Püha Vaimuga, sest taevane Jeesus pole enam piiratud maiste tingimustega.

Ainult ühes kohas on öeldud Uues Testamendis, et ristitakse Isa, Poja ja Püha Vaimu nimesse – Jeesuse ristimiskäsus (Mt 28:19). Isegi kui see pole algne vormel, on selline järeldus, mille eeskujuks võis olla Kolmainsuse ilmutus Jeesuse ristimisel (Mk 1:9jj), õigustatud, sest taevane Kristus on ühtne Isa ja Vaimuga, mistõttu kohale tulles toob ta kaasa kogu Kolmainsuse (Jh 15:26, 14:16,26 jne).

See saab ilmsiks ka seoses ristimisega: «Üks ihu ja üks Vaim ... üks Issand (= Poeg), üks usk, üks ristimine, üks Jumal ja kõikide Isa, kes on kõikide üle ja kõikide läbi ja kõikide sees» (Ef 4:4–6). Juba loomisel kohises Vaim tuulena vete kohal (1Ms 1:2), nüüd ühildub ta ristimisel veega: «Kes ei sünni veest ja Vaimust, ei saa minna Jumala riiki» (Jh 3:5).

Viitena ristimisele ja armulauale on nähtud ka vee ja vere voolamist Ristilöödu küljehaavast (Jh 19:34), samuti väidet: «Tema on see, kes tuli vee ja verega – Jeesus Kristus... ja Vaim on selle tunnistajaks» (1Jh 5:6jj). **Martin Lutheri** järgi teostab vee ja Vaimu (ainelise ja vaimse) ühendus Jumala Sõna (nii juba loomisel 1Ms 1:1jj ja Jh

1) ristimiskäsu kaudu (Väike katekismus. EELK konsistoorium. Tallinn 2004: 21). Seepärast ütleb **Matti Väisänen**: «Ristimine on ainelise kuju võtnud Sõna... Jumal ligineb meile materiaalsel moel, kuna me oleme ainelised olendid.» (Ristimise arm. EELK Misjonikeskus. Tallinn 2004: 21)

Miks on ristimises kasutusel vesi? Täpselt ei tea keegi. Igatahes nii tänapäevase arusaama kui ka loomisloo järgi (1Ms 1:2jj) on vesi väga ürgne ja kogu elu aluseks olev element (ka inimese keha koosneb valdavalt veest). Ristimisel vette tagasimine tähendab vana uputamist (ja üksikelementideni äralahustamist) ning uue algust – sellele viitavad ristimise eelkujudena ülemaailmne veeuputus (1Pt 3:20j) ja Iisraeli rahva läbimine Punasest merest (1Kr 10:2).

Mõlemal juhul tegutses ilmselt ka Jumala Vaim või tuul, mis pani liikuma vee. Vee ja Vaimu seost eeldavad ka patupuhastuse rituaalsed veepiserdamised Vanas Testamendis (4Ms 8:6j Hs 36:25), millega seoses nimetatakse Uues Testamendis ristimisest puhtakpesemiseks (Ap 22:16 1Kr 6:11 Ef 5:25j Hb 10:19jj). Samuti oli algkristlastel alati silme ees Johannese ristimine, mille käigus ristiti Jeesus ja laskus Püha Vaim. Ristimise moodust (vee alla kastmine või vee peale piserdamine) ning vee hulka pole Piiblis kindlaks määratud. See nähtub sellestki, et ristimiseks nimetatakse paljusid veega seotud toiminguid - ka piserdamist ja pesemist (vrd *baptizo*: Mk 7:4 Lk 11:38 jne).

Kuidas tahes ristimisega algselt ka oli, igal juhul on selle puhul eeldatud tihedat kokkupuudet (koguni kokkusulamist) Jumalaga. Pauluse sõnul on Kristusesse ristitu Kristusega riidetud (Gl 3:27) - st Kristus on talle nii lähedal nagu riie ihule. Ilmselt on ristimise puhul oluline just selle „materiaalsus“, arvestades seda, et inimene pole ainult hing, vaid ka ihu. Nagu ütleb Matti Väisänen: „Kui sakramentides vahendatud annid oleksid ainult vaimset laadi, nagu õigus, pattude andeksandmine jne, siis ei oleks sakramentide ja Sõna vahel olulist vahet... Kui ainult inimese hing saaks päästetud, oleks see võimalik ka ilma ristimiseta. Ent päästetakse ka ihu ja see eeldab sakramente ... Me saame kord Kristuse kirkastatud ihu taolise ülestõusmisihu, kuid sellele tuleb alus rajada juba siin. See toimub ristimises“ (2004: 67j). Siin sünnitab Jumal inimese uuesti (Jh 3,5), kaasates ka ihuliku dimensiooni: ristimise läbi Kristuse surma sisse „vana“ inimene sureb ja osasaamise läbi Kristuse ülestõusmisest tärkab „uus“ inimene (Rm 6:3jj) usu kaudu Jumala väes (Kl 2:12j). Olles ristimises liidetud Kristuse ihusse (= kirikusse), tohivad ristitud osa saada ka Kristuse ihust ja verest armulaual.

Milline on ristimise „toimemehhanism“? Võiks öelda, et nagu armulaua leivas ja veinis on kohal Kristuse ihu ja veri, on ristimise vees kohal Jumala Vaim - mõlemal juhul on taevased ja maised elemendid „segunematult ja lahutamatu“ nagu jumalik ja inimlik loomus Kristuse isikus Halkedoni dogma järgi (a. 451) või nagu tuli ja raud hõõguvas rauatükis Lutheri võrdluse järgi. Ristimine tähendab Jumala ja inimese taasühinemist, mille tagajärjeks on nende lahutatus (ehk patust) tuleneva likvideerimine. Horst Georg Pöhlmann võtab selle kokku järgmiselt: „Ristimine peseb ära patu (1Kr 6:11 Hb 10:22), annetab Püha Vaimu (1Kr 12:13 2Kr 1:22 Ef 1:13), kingib uuestisünni (Jh 3:3jj Tt 3:5) ja valgustamise (Hb 6:4), annab ristitule osa Kristuse surmast ja ülestõusmisest (Rm 6:3-11), kinnitab pitsoriga (2Kr 1:22), loovutab ta seeläbi Issandale ja inkorporeerib - nagu ka armulaud (1Kr 10:16j) - Issanda ihusse (1Kr 12:13jj)“ (2002: 300). Nii nagu (uuesti)sünd, on ka ristimine ühekordne sündmus: ka Mk 16,16 aoristivorm „on ristitud“ tähendab ühekordset tegu minevikus (vrd Ef 4:4-6: „üks ristimine“).

Keda tuleb ristida? Uues Testamendis ristiti need, kes usus Jeesuse vastu võtsid (Ap 8:36jj). Vahel ristiti ka nende pered (Ap 10:47 16:13jj,25jj 18:8 1Kr 1:16 16:15), kelle hulka loeti ka teenijad ja sülelapsed (1Ms 45:18j). Siiski pole kindel, kas kõigist pereliikmetest said veendunud usklikud, nagu pole ka kindel, kas ristitute hulka kuulus imikuid (Salumaa 1983: 32jj) - ehkki viimaste väljajäämist oleks tõenäoselt nimetatud.

Lasteristimise poolt paistab rääkivat, et erinevalt armulauast, mille puhul anti selged juhised, et vältida vääritud osalemist (1Kr 11:28j), ei öelda Uues Testamendis, kuidas ja kui vanalt tuleb ristida, et ristimine oleks õige - isegi mitte Jeesuse ristimiskäsus, kus kõneldakse ka õpetamisest alles pärast (laste?) ristimist (Mt 28:19j). Siiski esitavad kindlaid tõendeid lasteristimise kohta alles Justinus, Ireneus ja Tertullianus ning alles Origenese teatel on lasteristimine olnud apostellik tava. Kuid et tollased teoloogid pidid põhjendama lasteristimise vajalikkust, see näitab, et see polnud siiski üldine tava. Sama näitab veel 4. sajandil levinud komme lasta end ristida võimalikult hilises eas, koguni enne surma, et pestaks korraga maha patud.

Elmar Salumaa viitab ristimisest loobumise puhul ka tõigale, et varakristluses peeti last patutuks, mis pidi kaduma alles puberteedieas. Sel puhul viidati Paulusele, kelle järgi olid kristlike vanemate lapsed juba sündides pühad (1Kr 7:14) - ja Jeesusele, kes õnnistas ristimata lapsi, seades nad koguni eeskujuks täiskasvanuile. Alles siis, kui kujunes õpetus patust ning pärispatust (Cyprianuse, Origenese ja Augustinuse kaudu), leiti, et vastsündinud laps vajab hukatusohu tõttu otsekohe ristimist (kinnitati Kartaago sinodil a. 418). Kui aga ilmalikustumisega taandus taas usk pattu ja pärispattu, hakati vaidlustama ka lasteristimist. Esimene lasteristimist eitav rühmitus on teada 12. sajandi Prantsusmaalt (Pierre de Bruijs rajatud nn petrobruslaste liikumine) - suuremad voolud kerkisid aga esile alles veelgi suuremat sekulariseerumist eeldaval reformatsiooniajal. Tänapäeval on nendest tuntumad baptistid ja nelipühilased.

Lasteristimine ja lapseusk

Tõesti, ma ütlen teile, kui te ei pöördu ega saa kui lapsed, ei pääse te taevariiki (Mt 18:2).

Enamik kirikuid ja kristlasi peab lasteristimist õigeks, põhjendades seda viitega Jeesuse käitumisele, kes ei hoolinud jüngrite keelust, võttis tema juurde toodud väikelapsed sülle, õnnistas neid, ütles et nende päralt on taevariik (Mk 10:13-16 Mt 19:13-15 Lk 18:15-17) ja tõi nad koguni eeskujuks täiskasvanuile: „Tõesti, ma ütlen teile, kui te ei pöördu ega saa kui lapsed, ei pääse te taevariiki“ (Mt 18:2 Mk 9:33-37 Lk 9:46-48). Siin ei räägita usust ega nõuta ristimist - ometi kuulutatakse lapsed õndsaks (nii et kui keegi neist oleks peatselt surnud, olekski ta ilmselt saanud taevariiki).

Sellest võib teha kolm järeldust. *Esiteks*, kui eeldada, et usk on õndsusvajalik, siis tuleb eeldada ka lastel usu olemasolu. *Teiseks*, kui mitte eeldada lastel usu olemasolu, siis pole usk vältimatult õndsusvajalik. *Kolmandaks*, mõlemal juhul pole ristimine tingimata õndsusvajalik, kuna lasteristimist ei nõutud.

Kas ristimine on õndsuseks vajalik? Ka Paulus paistab vihjavat, et usk teeb juba ilma ristimata õndsaks (Rm 4:5), pidamata seetõttu ristimist oma peategevuseks, vaid evangeeliumi kuulutamist (1Kr 1:14-17) - nii nagu uskmatust kaotab õndsuse sõltumata ristimisest (Mk 16:16). Ka Aabraham sai usust õndsaks, ilma ristimata ja enne ümberlõikamist (Rm 4:11j, vrd 1Ms 15:6 Gl 3:6 Jk 2:23) ja tal on osa jumalariigist (Mt 8:11 Lk 13:28 16,22-31) (Härle 1995: 101j). Kas ei räägi see vastu Jeesuse sõnale, et ainult tema on tee Isa juurde (Jh 14:6)? Ei, sest kaudselt oli Jeesus usuteeks ka Aabrahamile: „Enne kui Aabraham sündis, olen mina“ (Jh 8:58). Samuti ütleb Paulus, et uskliku inimese lapsed on juba sündides pühad ega nõua nende ristimist (1Kr 7:14).

Kas usk on õndsuseks vajalik? Eeldades, et väikelastel, kellele Jeesus kuulutas taevariiki, polnud usku, järgneb, et usk ei ole vältimatult vajalik õndsuseks. Väide, et „ilma usuta on võimatu olla meelepärane“, kehtib sel juhul ainult teadliku usu kohta, nagu viitab ka lause teine pool: „Sest kes tuleb (!) Jumala juurde, peab uskuma“ (Hb 11:6). On selge, et väikelaste puhul ei saa rääkida teadlikust usust, mis tekib ainult

kuulutust kuuldes (Rm 10:14-17). Kuid ei saa ka eeldada, et lastel pole avatust Jumala suhtes, sest kuidas muidu sai Jeesus tuua neid eeskujuks täiskasvanuile - ja tänada Isa, et ta on end peitnud tarkade ja mõistlike eest ning ilmutanud väetimaile (Mt 11:25).

Kas on võimalik kõnelda ka teadvustamata usust, nn lapseusust? Piiblis sellest ei räägita, kuid Martin Luther tuletas selle olemasolu tõigast, et ilma usuta ei või keegi õndsaks saada: seega pidi olema usku lastel, kellele Jeesus kuulutas taevariiki (nt 1996: 158j, vt Hiob). Kui aga hüljata ebapiibellik lapseusk, siis peab laste usuta olek ikkagi sarnanema usuga, sest kuidas muidu saaks „uskmatuid“ lapsi kuulutada õndsaks ja tuua koguni eeskujuks „usklikele“? Väikelaste olukord on järelikult siiski analoogne usuga, mis seisneb usaldavas avatuses ja endale kinkida laskmises. „Usk on nagu tühi, vastu võtmiseks avatud lapsekäsi“ (Stuttgarter Erklärungs-bibel, lk 1242).

Mida öeldakse Piiblis väikelaste kohta? Piibli järgi suhtleb Jumal imikuga juba emaihus (Ps 22:11 Js 44:1jj 46:3j). Püha Vaim sisenes ka Ristija Johannesesse ema üsas, kus laps otsekohe reageeris ja hüppas, tundes Jumala lähedalolu, kui sisse astus Jeesust üsas kandev Maarja (Lk 1:15,41) - Lutheri väitel pärines see hüppamine usust! Kuivõrd ka pühakojas hüppavate ja Isa ülistavate laste kohta ütleb Jeesus: „Sa oled valmistanud kiitust väetite laste ja imikute suust“ (Mt 21:16, vrd Ps 8:3), järeldab Matti Väisänen: „Kiitus on usu vilj. Kui lastel on usu vilja, on neil ka usku. Usu vilja, kiitust, on juba imikutel“ (2004: 33). Ehkki siin ei nimetata usku, on Jeesuse sõnul kiituse valmistaja - nagu ka usu kinkija - Jumal (vrd Jh 6:29,44 Fl 2:13 jm). Seega, kui ei soovita rääkida väikelapse usust, leidub neil ikkagi midagi analoogset usuga, mis annab ka Jeesusele võimaluse öelda, et nende päralt on taevariik.

Kas ristimise tingimuseks on isiklik usk? Ei ole. Jeesus ütleb, et kes usub ja on ristitud, saab õndsaks (Mk 16:16) - ristimine on siin ühekordne tegu minevikus (aoristivorm), usust on aga juttu ainult olevikus, st ristimisel ei pruukinud usku veel olla. Ka ümberlõikamise puhul, mille kohale astus ristimine (Rm 2:28j Kl 2:11jj Ef 2:11jj), ei eeldatud lapse (mõistvat) uskumist. Ristimine ei nõua ka küpset usku - ei ristijailt ega ristitavailt. Ristimiskäsu andis Jeesus jüngerile, kes ise kahtlesid (Mt 28:17jj). Filippi vangivalvuri usk jällegi oli asendav ta pere eest (Ap 16:29jj). Ka täiskasvanu pole usus sõltumatu, vaid sõltuv teiste usklike ja kiriku ehk vaimuosaduskonna usust. Teiste, mitte isikliku usu tõttu kuulutas Jeesus halvatule pattude andeksandmist (Mk 2:3-5). Seega sõltumata sellest, kas väikelastel on usku või nimetatakse nende vaimset avatust Jumalale teisiti, pole teadliku ja kõikumatu usu puudus takistuseks ristimisele.

Kas on soovitav ristida väikelapsi? See on tingimata soovitav kristlastele. Piibli järgi tegutseb Püha Vaim juba loote juues ja vaimutõotus on antud ka kristlaste lastele (Ap 2:38j). Kristlikes peredes sündinud lapsed on ka juba ristimatutena pühad (1Kr 7:14). Seega peaks ka väikelaste kohta kehtima Peetruse küsimus, nähes Püha Vaimu langemist Korneeliuse peres: „Kas keegi võib vett keelata, et ei ristitaks neid, kes on saanud Püha Vaimu nõnda nagu meiegi?“ (Ap 10:47). Ja meie võime küsida: kas võib vett keelata nendele, kellele Jeesus ütles, neid sülle võttes, et nende päralt on taevariik? (Veitschegger). Usklike vanemate lapsi tuleks ristida seda enam, et ristimine ühendab inimese kiriku kui Kristuse ihuga (1Kr 12:13), millest lapsed ei tuleks mingil juhul välja jätta. Nii nagu ümberlõikamine eristas juudid paganatest, eristab ka ristimine kristlased teistest inimestest, asudes ümberlõikamise asemele ja kohale.

Väikelapsi on vajalik ristida ka põhjusel, et isegi kui mitte arvestada pärispattu, pole kindel nende püsimine Jeesuse poolt kuulutatud taevariigis. Pauluse väitel on patt tunginud kõikjale inimkonnas ja mõjutab enne kui taipame (Rm 5:12-19): nii võivad ka lapsi märkamatu mõjutada jõud, mis lõhuvad nende sidet Jumalaga. Kui maistele piirangutele mittealluv taevane Jeesus lubas ristimiskäsus olla ise kohal (Mt 28:19j), siis viivad vanemad, tuues lapsi ristimisele, nad ka praegu Jeesuse sülle, ent nüüd juba ristimiseks. Igatahes tähendab ristimine Jumala lähedaletulekut, nii nagu ristimisest

loobumine võib tähendada Jumala tõrjumist. Võiks öelda, et Jumala „konsentratsioon“ on ülitugev just ristimises, vees ja Vaimus, mis jätab inimesse jälje. Miks peaksime ristimisest loobumisega jätma lapsed muude „jälgede“ meelevalda?

Ristimine ei ole maagiline toiming, mis mõjuks lastesse nagu automaatidesse, vaid eeldatud on ka vastsündinute teatavat tundlikkust. Nagu ütleb ortodoksi kiriku õde Magdaleena: „Meie suhe Jumalaga ei ole mitte üksnes intellektuaalne, me võime Jumalat teadlikult tunda juba enne seda kui oleme õppinud rääkima“, st intuiitiivselt. On täheldatud, et „lapsed, kes kannavad endas ristimise seemet, võivad suurema tõenäosusega täiskasvanuks saades Jumala poole pöörduda (või tagasi pöörduda), isegi kui nad pole saanud kristlikku kasvatust“ (2004: 13). Võrreldes: eestlased, erinevalt lääne inimestest, jäid ristimata - ja kui raske on neil kristliku usu juurde tagasi tulla. Kui nad oleksid juba ristitud, siis oleks neil esimene samm juba tehtud.

Viimaks ei tohi unustada ka teadliku usu olulisust. Vanemate (kui tahes nõrk) usk on see, mis toob lapse ristimisele ja kujundab koduse palveõhkkonna, mida laps õpib tajuma, enne kui ta õpib rääkima. See, kes ütleb, et laps valigu endale ise usk täiskasvanuna, ei võta tõsiselt kristlikku usku, mille järgi Jeesus on elav leib ja keegi ei saa Isa juurde muidu kui tema kaudu (Jh 6:35j 14:6). Kas võiksime loobuda last toitmast, öeldes et las ta otsustab suurena, mida eelistab? Kuid laste kasvades tuleb neil kindlasti õppida teadlikult uskuma. Sest täiskasvanu kohta kehtib igatahes, et „ilma usuta on võimatu olla meelepärane“ (Hb 11:6). Teadliku usu õppimiseks on luterlikus kirikus nõutud täiskasvanute ristimise puhul üldjuhul leerikursuse läbimist.

Kirjandus:

Arne Hiob, „Laske lapsukesed minu juurde tulla ja ärge keelake neid mitte...“. Eesti Kirik 19.01.2007.

Wilfried Härle, Dogmatik. Walter de Gruyter. Berlin - New York 1995.

Martin Luther, Suur katekismus. EELK Konsistooriumi kirjastusosakond. Tallinn 1996.

Martin Luther, Väike katekismus. EELK konsistoorium. Tallinn 2004.

Ralf Luther, Uue Testamendi sõnaraamat. EELK Konsistooriumi kirjastus- ja infoosakond. Tallinn 1992.

Õde Magdaleena, Mõtisklusi lastest õigeusu kirikus. Püha Issidori Õigeusu Kirjastuselts. Tallinn 2004.

Horst Georg Pöhlmann, Abriss der Dogmatik. Ein Kompendium. 6., überarbeitete und erweiterte Auflage. Chr. Kaiser / Gütersloher Verlagshaus. Gütersloh 2002.

Eduard Schweizer, Das Evangelium nach Markus. Das Neue Testament Deutsch 1. Vandenhoeck & Ruprecht. Göttingen 1975.

Elmar Salumaa, Matteuse rõõmusõnum. Logos. Tallinn 2001.

Elmar Salumaa, Ristimisprobleem teoorias ja praktikas. Eesti Evangeelne Luterlik Kirik 1983.

Stuttgarter Erklärungs-bibel. Die Heilige Schrift nach der Übersetzung Martin Luthers. Mit Einführungen und Erklärungen. Deutsche Bibelgesellschaft. Stuttgart 1992.

Karl Veitschegger, Kindertaufe - unbiblisch? Antwort aus katholischer Sicht auf Einwände freikirchlicher Christen gegen die Kindertaufe (2000). <http://members.surfeu.at/veitschegger/texte/kindertaufe.htm>.

Matti Väisänen, Ristimise arm. EELK Misjonikeskus. Tallinn 2004.

Tallinnas,
21. veebruaril 2008